

VASTAUS LAUSUNTOPYYNTÖÖN – TYÖRYHMÄN MIETINTÖ 2019:56 SELVITYS KEINOISTA EHKÄISTÄ KOTITALOUKSIEN LIALLISTA VELKAANTUMISTA – AMERICAN EXPRESS

JOHDANTO

American Express käyttää mahdollisuuden lausua valtiovarainministeriön työryhmän julkaisemasta, suomalaisten kotitalouksien liiallisen velkaantumisen ehkäisykeinoja koskevasta mietinnöstä. Valtiovarainministeriön pyrkimykset, jotta suomalaisten kotitalouksien kohtaamista haasteista, kansallisen luottomarkkinan muuttuvasta luonteesta sekä muiden EU-maiden vastaaviin ongelmiin valitsemien lähestymistapojen soveltuvuudesta saataisiin kattava kokonaiskuva, tunnustetaan meillä tärkeiksi. On keskeistä, että kaikki jatkossa tehtävät, kotitalouksien velkaantumiseen liittyvät poliittiset toimenpiteet tukevat tehokkaampaa kuluttajansuojaa luottomarkkinoilla kiinnittämällä erityistä huomiota kuluttajien haavoittuvaan asemaan sekä kohdistamalla huomion riskialttiita luottoja tarjoaviin toimijoihin, jotta yksi velkaantumisen pääasiallisista syistä kyetään tehokkaasti yksilöimään. Ottaen huomioon pankkialan ulkopuolisten luotonantajien sekä vertaislainaajien, pikaluottojen ja -vippien sekä ”osta nyt, maksa myöhemmin” -järjestelyjen kasvavan roolin Suomen luottomarkkinoilla, poliitikoilla on nyt mahdollisuus varmistaa Suomen kuluttajansuojalain pitävyys tulevaisuudessa sekä, kuten mietinnössä on ehdotettu, siirtää luotonvalvonnan toimet Finanssivalvonnalle, mikä mielestämme tehostaisi luottojärjestelmää kokonaisuudessaan.

American Express tarjoaa suomalaisille kuluttajille niin sanottua maksuaikakorttia, joka ilman suurinta osaa muiden luottotuotteiden riskeistä on arvokas vaihtoehto korttimaksamiseen, olettaen että kortinhaltijat maksavat kertyneen luottosaldon kokonaisuudessaan jokaisen kuukauden lopussa. Yli 130 maassa toimivana kansainvälisenä yhtiönä olemme havainneet, että järkevästi ja vastuullisesti tarjotut, maksuaikaistetut debit- ja credit-tuotteet ovat kansallisen talouden näkökulmasta keskeisessä ja positiivissävytteisessä roolissa, kun taloudellisesti vakailta kotitalouksilla on keino hoitaa raha-asioitaan tehokkaasti. Onnistuneimmat poliittiset toimenpiteet tunnistavat tämän ilmiön, suojelevat haavoittuvaisia kuluttajia sekä kaventavat tietäntyyppisten riskialttiiden tai kalliiden luottotuotteiden käyttöalaa.

Osoitamme tukemme keinoille, joilla järkevin luotonantokäytännöin tuetaan kuluttajien luottamusta rahoituspalveluiden käytössä ja varmistetaan Suomen kuluttajarahoitussektorin kestävä toiminta sekä koko Suomen talouskasvu ja vakaus. American Express haluaa kunnioittaen lausua työryhmän mietinnössä esitettyjen poliittisten toimenpiteiden käyttömahdollisuuksista sekä korostaa erilaisia vaihtoehtoisia toimia, jotka ovat osoittautuneet tehokkaiksi toisilla markkinoilla.

PAKOLLISEN JA KESKITETYN LUOTTORISKIREKISTERIN TARVE

Kokonaisvaltaisten ja tarkkojen luottotietojen käyttöoikeus on toiminut keskeisenä tekijänä, kun luotontarjoajat ovat sitoutuneet vastuullisiin luotonantokäytäntöihin. Tiedot kuluttajan taloudellisesta tilasta (kattava kuvaus yksilön tuloista), veloista sekä omaisuudesta ovat erityisen hyödyllisiä, kun haavoittuvia kuluttajia suojellaan ylivelkaantumiselta. Hiljattain käyttöön otettu tulorekisteri sekä ilmoitus siitä, että hallitus on työstämässä pakollista velkarekisteriä ovat mielestämme positiivisia uudistuksia. Emme kuitenkaan usko, että Suomessa tällä hetkellä käytettävissä olevat tiedonlähteet yksilöiden tuloista, veloista ja omaisuudesta mahdollistaisivat luotonantajien tarkastustoimenpiteet mietinnön esittämällä tarkkuudella.

Eräs aloite, jota haluaisimme valtionvarainministeriön harkitsevan, on Norjan Gjeldsregistret, jossa on kyse kotitalouksien velkaantumisongelmien osoittamisesta pakollisen, kuluttajien kokonaisvaltaisia luottotietoja keräävän rekisterin avulla. Gjeldsregistretin tiedot ovat pankkien sekä muiden velkojien käytettävissä, kun ne suorittavat luottoarviointeja, ja koska säännöllinen raportointi on pakollista kaikille velkojille, tiedot ovat korkealaatuisia.

Säännöllisesti päivittyvät sekä monipuoliset luottotiedot auttavat rahoitusalan toimijoita sitoutumaan järjeviin ja vastuullisiin luotonantokäytäntöihin, ja samalla lainan- tai luotonhakijat voivat odottaa pankeilta sekä kuluttajaluottoja tarjoavilta yhtiöiltä kattavampia neuvoja heidän luotonottomahdollisuuksistaan. Suomessa luottotietopalveluja tarjoava Asiakastieto ei tarjoa tietoja hakijan tuloista tai omaisuudesta. Lisäksi koska velkojilla ei ole raportointivelvollisuutta Asiakastietoa kohtaan, sillä ei ole ajankohtaista tietoa kuluttajien velkaantumisesta, jolloin velkojien suorittama luottoarviointi sekä kuluttajien suojeleminen liialliselta velkaantumiselta on entistä vaikeampaa. Useat työryhmän esittämät toimenpiteet olisivat täten hankalia toteuttaa pelkästään Asiakastiedosta tällä hetkellä saatavien tietojen pohjalta.

KULUTTAJALUOTTODIREKTIIVIN MUKAINEN SÄÄNTELY

Euroopan komission suorittama kuluttajaluottodirektiivin (Consumer Credit Directive, CCD) arviointi tulee todennäköisesti tuottamaan tuloksia, jotka vaikuttavat kansallisen lainsäädännön piirteisiin erityisesti siltä osin kuin ne koskevat vastuullista luotonantoa, sekä mahdollisesti sisältävät laajentavia säännöksiä koronkiskonnasta, ns. saalistusluotonannosta (*predatory lending*) ja toimilupa- sekä valvontavaatimuksista. Ottaen huomioon, että komission arvioinnin pohjalta tehtävä raportti valmistuu arviolta vuonna 2020, pyytäisimme valtionvarainministeriötä odottamaan raportin valmistumista ennen uusien käytäntöjen käyttöönottoa, sillä käytännöt saattavat olla tarkistetun kuluttajaluottodirektiivin vastaisia. Yksi kuluttajaluottodirektiivin peruspilareista on Euroopan Unionin yhteiset luottomarkkinat, joten ennenaikaiset sääntömuutokset Suomessa saattaisivat kasvattaa riskiä siitä, etteivät kansalliset säännökset ole täysin muun Euroopan Unionin säännösten mukaisia. Mikäli Suomen säännökset luottotuotteiden tarjoamisesta olisivat muita Euroopan Unionin jäsenmaita tiukempia, olisi tämä haitallista kuluttajille sekä tuotteita tarjoaville yrityksille.

LASKELMIEN TULISI TASAPAINOTTAA TARKKUUTTA JA TEHOKKUUTTA

Olemme samaa mieltä siitä, että Suomelle sopivimman mallin löytämiseksi on kokonaisvaltaisesti arvioitava erilaisia mekanismeja, jotka määrittävät kuinka paljon kuluttajan on mahdollista lainata ottamatta kohtuuttomia riskejä. Kokemustemme mukaan tehokkaimmat mekanismit ovat tasapainottaneet tarkkuuden ja tehokkuuden. Yksilön tuloihin suhteutettu, maksimissaan 450 prosentin velkaantumisaste ei kuitenkaan sovi tähän tasapainoon. Kuten todettua kohdassa 5.2.3., tarvitaan tiukoista laskelmista poikkeavia politiikan välineitä, sillä laskelmat eivät aina ota huomioon kaikkia kotitalouksien omaisuuseriä, jotka saattaisivat oikeuttaa suurempaan luottoon. Tarvitaan mekanismin joustavuutta sekä luotonantajien harkintaa, jotta asiakkaan luottokelpoisuutta koskevat päätökset ovat oikein mitoitettuja ja palvelevat parhaiten luotonottajan ainutlaatuisia olosuhteita.

Vaihtoehtoinen ja mielestämme huomionarvoinen keino luottokelpoisuuden arviointiin on ruotsalainen KALP-laskelma, joka vastaa Debt Service to Income – lukua (DSTI). Työryhmän mietinnön Debt To Income – lukua (DTI) käsittelevä osa ei huomioi yksilön omaisuutta, joka on olennainen tekijä muodostettaessa kokonaiskuvaa hänen taloudellisesta asemastaan. Vaikka työryhmä tunnistaakin poikkeusten tarpeellisuuden esimerkiksi tilanteissa, joissa kuluttaja on luottokelpoinen matalista tuloista huolimatta (toisin sanoen kuluttajalla on huomattava varallisuus, mutta pienet tulot), saattaa DTI-luku mielestämme sivuuttaa tiettyjä nyansseja, joissa esimerkiksi ruotsalainen KALP-laskelma voisi yltää tarkempiin tuloksiin. DSTI-laskelma, johon syötetään standardiarvot (kuten myös KALP-laskelmaan), ei ole välttämättä sen hankalampi toteuttaa kuin DTI, ja se antaa luotonantajille realistisemmän kuvan yksilön taloudellisesta tilanteesta.

TOIMILUPASYSTEEMI

On tärkeää arvioida myös epäsuotuisia skenaarioita, joissa luotonannolle asetettujen esteiden vuoksi ei-luottokelpoiset kuluttajat joutuisivat kääntymään koronkiskureiden tai sääntelemättömien luontarjoajien puoleen, jotka jo valmiiksi kohdistavat tuotteensa haavoittuville kuluttajille. Tehokas keino näiden riskien torjuntaan on vahvistaa olemassa olevia ja asettaa uusia toimilupavaatimuksia tämänkaltaisille luotonantajille, kuten Ruotsissa tehtiin vuonna 2014. Nämä muutokset varmistivat, että kaikkien luontarjoajien on haettava toimilupaa Ruotsin Finanssivalvonnalta, kun aikaisemmin vaatimuksena oli ainoastaan rekisteröinti-ilmoitus Ruotsin Finanssivalvonnalle. Muuttamalla aikaisempi vaatimus rekisteri-ilmoituksesta toimilupahakemukseksi, Ruotsin Finanssivalvonnalla oli parempi mahdollisuus valvoa lainanantajia ja määrätä näille seuraamusmaksuja sekä puuttua niiden toimintaan. Huomioiden, että ns. saalistusluotonantajien (*predatory lender*) määrä on laskenut Ruotsissa, voidaankin katsoa, että vaatimus toimilupahakemuksesta ja Ruotsin Finanssivalvonnan laajennettu toimivalta voivat olla tehokkaita toimia kuluttajansuojan tehostamiseen luottomarkkinoilla (Konsumenttskyddet på finansmarknaden, Finansinspektionen, 3. toukokuuta 2019, s. 19-20).

JOHTOPÄÄTÖKSIÄ

American Express tukee valtionvarainministeriön pyrkimyksiä kotitalouksien velkaantumisongelmien poistamiseksi ja toivoo, että työryhmä ylläpitää avointa ja rakentavaa keskustelua kaikkien alan yhteistyökumppanien kanssa, suorittaa perusteellisen vaikutusarvioinnin kaikista mahdollisista poliittisista toimenpiteistä ei-toivottujen seurausten estämiseksi sekä harkitsee ehdottamiemme lähestymistapojen soveltuvuutta Suomen kontekstissa.

Keskustelemme mielellämme työryhmän kanssa yksityiskohtaisemmin jakaaksemme kokemuksiamme velkaantumisongelmien poistoon tähtäävästä työstämme päättäjien ja muiden alan toimijoiden kanssa.